

Levande spår i skogen

I det som idag är skog har människan levt och verkat i tusentals år. Överallt finns mer eller mindre tydliga spår från olika tider. Här hittas avtryck av liv och död, odling och jakt, hårt arbete och lediga stunder. Det finns mängder historia att upptäcka och utforska i våra skogar.

Spåren i skogen

Det går att hitta olika slags avtryck i skogen. Det kan till exempel vara förhistoriska gravar, rester efter bostäder eller spår av boskaps-skötsel och äldre skogsbruk. Dessa fysiska lämningar berättar något om de människor som en gång levde här.

Det finns också immateriella spår. Till exempel har olika platser särskilda namn. Myren långt från närmaste väg heter Slättermyn, gläntan i skogen Blomtorpet och udden i sjön Renudden. Dessa namn avslöjar vad som tidigare hänt på platsen.

I skogen hittas även andra avtryck. Där finns spår som i högsta grad är levande.

Det biologiska kulturarvet

Människan har lämnat efter sig levande avtryck i landskapet. Det kan vara den gamla syrenbusken vid det övergivna torpet eller fasanen som spelar i skogsgläntan. Andra spår är till exempel ekoxen eller smultronet som finns tack vare hur marken tidigare brukats. Förekomsten av djur och växter som påverkats av människans verksamhet kallar vi för det biologiska kulturarvet. Begreppet omfattar enskilda exemplar och arter, men även hela ekosystem och naturtyper.

Varför är det biologiska kulturarvet viktigt?

Precis som de förhistoriska gravarna kan det biologiska kulturarvet liknas vid akterna i ett arkiv eller böckerna i ett bibliotek som kan berätta något om de människor och samhällen som fanns förr. De enskilda arterna, platserna och naturtyperna har en koppling till människors verksamhet och kan hjälpa oss att bättre förstå och berätta om förflutna tider.

Kunskapen om det biologiska kulturarvet berikar även naturupplevelsen och kan bidra till att bevara skogens växter och djur.

Biologiska nivåer

Det biologiska kulturarvet kan ses i olika nivåer eller skalor – från den enskilda arten eller individen upp till större områden eller landskap. På motstående sida visas hur en gruppering har gjorts.

Syrener är vanliga vid torpgrunder.

Lövträdet vid det övergivna torpet berättar om en tid då marken brukades på ett annat sätt.

På gamla tallar i norra delen av landet kan man se spår efter barktäkt. Barken användes bland annat vid matlagning.

Genom skötsel kan det biologiska kulturarvet bevaras.

Människan har medvetet skapat skogar med ädellöv. Där trivs bokoxen.

Det frodiga gräset i gläntan visar platsen för en gammal mjölkkningsvall för renar.

Biologiska nivåer

Egenskaper

Genom att gynna särskilda egenskaper har den genetiska nivån påverkats. Exempel på detta är fruktträd.

Individer

Nyttjande kan ha påverkat enskilda individer eller en mindre grupp. Exempel på detta är ett hamlat lövträd.

Arter

Nyttjande har skapat förekomster av arter. Exempel på detta är gullvivor i odlingslandskapet.

Naturtyper

Tidigare bruk har medfört att hela naturtyper formats eller uppkommit. Exempel på detta är hassellundar.

Landskap

Olika naturtyper bygger upp brukningspräglade landskap.

Det biologiska kulturarvet i skogen

Det finns ett biologiskt kulturarv att upptäcka i våra skogar. Vid det övergivna torpstället finns kanske fortfarande blommande fruktträd och frodiga syrenbuskar. Här kan även växa ett gammalt vårdträd och bärbuskar och varje vår skjuter kanske påskliljor upp ur marken.

Närvaron av ett träd eller ettträds utseende kan också säga något. Enbusken djupt inne i granplanteringen avslöjar en äldre betesmark och det hamlade trädet vittnar om en tid då löv användes som foder till korna. Även till synes naturligt förekommande blommor och örter kan bära berättelser om förflutna tider. Till exempel antyder gullviva och kattfot i kanten av skogsbilvägen att här låg en gammal äng.

Svårare att upptäcka är spåren efter det förr så vanliga skogsbetet. Det är sammansättningen av träd och växter som kan avslöja hur marken en gång nyttjades. Högvuxen asp tyder till exempel på att skogen en gång varit öppnare som ett resultat av bete.

I de stora skogarna i norra och mellersta delen av landet finns avtryck efter en mer kringflyttande tillvaro. Gläntor med frodiga grönytor avslöjar gamla mjölkningsplatser för renar och olika märken i trädstammar berättar om ett mer årstidsanpassat liv. På träden kan det finnas ristningar, spår efter barktäkt och inhuggningar för att hitta rätt. Dessa kan vara kopplade till renskötseln, men även till fåbodbruket.

Vård och skötsel

För att bevara det biologiska kulturarvet krävs oftast skötsel. Olika arter kan överleva genom att goda förutsättningar skapas. Exempel på åtgärder kan vara att marken röjs eller betas. Ibland har tidpunkten för skötsel-åtgärderna avgörande betydelse för bevarandet. Vanligen kan Skogsstyrelsen ge råd om skötsel och vård.

Skydd

Vissa delar av det biologiska kulturarvet är klassat som fast fornlämning och skyddas därför enligt Kulturminneslagen (SFS nr 1988:950). Exempel på detta från Dalarna är de talrika ristningar och inhugningar i träd som kullorna gjorde medan de vallade djuren på skogen (se bilden på sista sidan).

För övriga delar av det biologiska kulturarvet ska enligt Skogsvårdslagen (SFS 1979:429) hänsyn tas vid skogsbruk.

Mer information om det biologiska kulturarvet finner du via:
www.raa.se/biologiskakulturarvet

